บทบาทแตรวงทหารกับวัฒนธรรมดนตรีของไทย

The role of the military Brass band on the music culture of Thailand

รณชัย รัตนเศรษฐ[1]

บทคัดย่อ

การพัฒนาด้านการทหารตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อเนื่องมาถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดแตรวงทหารขึ้น ซึ่งมีองค์ความรู้ของวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีไทย เกิดเป็นวัฒนธรรมดนตรีของไทย ที่มีหัวข้อที่น่าสนใจคือ 1) การผสมผสานบทเพลงไทยแบบแผนกับเครื่องดนตรีตะวันตกประเภทเครื่องลม 2) แตรวงทหารนำรูปแบบเพลงและจังหวะ ตามแบบอย่างตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ 3) จากแตรวงทหารสู่วัฒนธรรมดนตรีบันเทิง หัวข้อทั้งสามทำให้เป็นที่มาของบทบาทแตรวงทหารกับวัฒนธรรมดนตรีของไทย ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้พัฒนาการวัฒนธรรมดนตรีของไทยมีการเปลี่ยนแปลงสามารถตอบสนองความต้องการทางรสนิยมดนตรีของคนในสังคมได้ทุกยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: แตรวงทหาร วัฒนธรรมดนตรีของไทย

[1] อาจารย์ คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The development of Thai military since the reign of King Rama IV ongoing to the reign of King Rama V made up the military brass band which there were the mixture of Western music culture into the Thai music culture. That would also created a new Thai music culture. There were 3 interesting points which were 1) The mixture of Thai music scheme with the western music wind-instruments. 2) The military brass band brought in and publicize Western music styles and rhythms in Thailand. 3) From military brass band to entrainment music culture. These 3 points are the origin of the military brass band roles and the music culture in Thailand. All these also help develop Thai music culture to meet with the musical tastes of the people in every era to the present.

Keywords: Military-Brass Band, The music culture of Thailand

การมีทหารต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา มีทหารโปรตุเกส ทหารที่เข้ามาสอนการรบด้วยการยิงปืนน้อยใหญ่ การมีทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง โดยมีครูฝรั่งสอนจึงเกิดลักษณะเด่นชัดทางแสนยานุภาพติดตามมา

การมีทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง จัดการด้านกำลังทหาร เริ่มชัดเจนมากในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านการทหารให้ทันสมัยขึ้นกว่ารัชกาลก่อนๆ ประเทศสยาม[1] ได้จ้างครูฝรั่งเข้ามาฝึกทหาร โดยทางวังหลวงมีร้อยเอก อิมเปย์ (Capt. Impey) เข้ามาเมื่อ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2394 และวังหน้าของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีร้อยเอก โทมาส น๊อกซ์ (Capt. Thomas Knox) เรื่องนี้แหม่ม แอนนา เลียวโนเวนซส์ (Anna H. Leonowens) กล่าวว่า[2] *"กัปตันน๊อกซ์ เข้ามาด้วยความยากจน เข้ามารับจ้างเป็นล่ามเรื่องค้าขายก่อน ต่อมาวังหน้าจึงจ้างให้หัดทหารบ้าง ทำงานดีจนเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งสองคนได้ฝึกหัดทหารในกรมอาสาลาว และอาสาเขมร"* ทหารที่ได้รับการฝึกหัดเช่นนี้ เรียกว่า **"ทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง"** เป็นที่มาของการจัดการระเบียบแบบแผนของทางทหาร ทั้งสองคนเป็นผู้ริเริ่มนำเพลงคำนับเข้ามาในกรุงสยาม ตามบันทึกจากหนังสือสาส์นสมเด็จ กล่าวว่า *"แตรวงมีขึ้นในเมืองไทยเมื่อรัชกาลที่ 4 ครูคนแรกเป็นอังกฤษชื่อไรหม่อมฉันลืมไปเสียแล้ว เป่าแต่เพลงฝรั่งสำหรับนำทหารเดินเมื่อตั้งแถวคำนับก็เป่าเพลง God Save the Queen ตามแบบอังกฤษ..."* (เพลงดนตรี และนาฏศิลป์ จาก สาส์นสมเด็จ 2552, 336) จึงเป็นที่มาของเพลงสรรเสริญพระบารมีต่อมา

ในยุคแรก สยามมิได้สนใจถึงอิทธิพลของเพลงคำนับ จนสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จประพาสเมืองปัตตาเวียในปี 2414 ทหารฮอลันดา กองเกียรติยศมาขอเพลงคำนับ เพื่อนำไปบรรเลงรับเสด็จ แต่เมื่อฝ่ายไทยบอกชื่อเพลง "God Save the Queen" เป็นเพลงคำนับของสยาม ฝ่ายฮอลันดาจึงถามว่า "ประเทศสยามเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษหรือ" เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพลงคำนับอย่างฝรั่งว่ามีความสำคัญเสมอเพลงชาติ ซึ่งสมัยนั้นเรายังไม่เคยมีไว้ใช้ เมื่อเสด็จกลับจากปัตตาเวีย จึงทรงจัดตั้งกองทหารแตรวงทหารมหาดเล็ก แล้วจึงเริ่มคิดว่าสยามต้องมีเพลงสรรเสริญพระบารมี

เมื่อเริ่มสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพ.ศ. 2411 นั้น ช่วง 3 ปีแรก ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการทหารชัดเจน แต่ก็เป็นที่ทราบว่า มีพระราชประสงค์ที่จะปรับปรุงการทหารให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่ยังติดขัดที่ไม่มีบุคคลที่จะรับหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ จึงทรงริเริ่มให้พระเจ้าน้องยาเธอที่กำลังเจริญพระชันษาขึ้นเป็นคนหนุ่มรุ่นใหม่ ได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการทหาร ปรากฏว่าได้เริ่มตั้งกองทหารมหาดเล็กขึ้นใน ปีพ.ศ. 2414 (พันเอกนายวรการบัญชา 2547) และยังได้สืบทอดแตรวงทหารต่อมา โดยได้บรรยายไว้ถึงการจัดตั้งกองแตรวงทหารมหาดเล็กขึ้นเป็นครั้งแรกดังนี้

---

[1] บางช่วงในบทความนี้ ผู้เขียนจะใช้คำเรียกประเทศไทย ว่า "ประเทศสยาม" ซึ่งจะทำให้เหมาะสมกับช่วงเวลาในการกล่าวถึงเหตุการณ์นั้นๆ ในอดีต เนื่องจากการเปลี่ยนคำเรียกเป็นประเทศไทยเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2482 ในรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม

[2] อ้างอิงจากบันทึกของศาสตราจารย์นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ซึ่งเป็นผู้ค้นคว้าและจดบันทึก

"อนึ่งในสมัยนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดทหารฝึกหัดแตรวงเป็นกอง ๑ ต่างหากแต่เดิม พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าศุขสวัสดิ์ ซึ่งบังคับกองร้อยทหารราบที่ ๕ ได้ทรงกำกับกองแตรวงนี้ ภายหลังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร คือนายพลโท พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นนักเรียนทหารอยู่ในกรมนี้ เป็นนายร้อยตรีบังคับการกองแตรวงนี้ และมีนายพันตรีพระยาวาทิตบรเทศ (ม.ร.ว. ชิต เสนีวงศ์ ณ กรุงเทพ) แต่เมื่อยังเป็น หม่อมราชวงศ์ชิต ผู้ซึ่งเป็นหลักรู้วิชาแตรดี เป็นนายแตรวง เรียกว่า "แบนด์ มาสเตอร์" มียศทหารเท่าชั้นจ่านายสิบ..."

จนกระทั่งพระราชโอรสในรัชกาลที่ 5 ทรงเจริญพระชนม์พรรษาขึ้น จึงได้ส่งพระราชโอรสไปศึกษาวิชาทหารในยุโรปหลายพระองค์ เช่นพระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช ศึกษาที่ประเทศอังกฤษ สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ ศึกษาที่ประเทศเยอรมนี สมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถศึกษาที่ประเทศรัสเซีย เป็นต้น เพื่อให้กลับมาช่วยบริหารราชการแผ่นดินและงานกองทัพไทย ทุกพระองค์มิได้นำความรู้ทางทหารกลับมาอย่างเดียว แต่ได้นำระบบระเบียบ การทำงาน การจัดการเรียนวิชาทหาร และที่สำคัญได้นำความรู้และรสนิยมด้านดนตรีกลับเข้ามาอีกด้วย จนเกิดความเป็นปึกแผ่นขึ้นในวงการดนตรีของทหารทั้งฝ่ายทหารเรือ โดยสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ และฝ่ายทหารบก โดยสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถทรงเป็นผู้สนับสนุนด้านการดนตรี นับเป็นอิทธิพลด้านดนตรีที่ยิ่งใหญ่ และเกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นในกองทัพไทยเป็นอันมาก

บทบาทแตรวงทหารกับวัฒนธรรมดนตรีของไทย

จุดเริ่มต้นในการปรับปรุงด้านการทหาร ส่งผลให้อิทธิพลด้านดนตรีตะวันตกเข้ามาพร้อมกับกิจการทหาร สิ่งที่สำคัญในช่วงแรกคือ การรับผู้มีความรู้ทางด้านดนตรีตะวันตกทั้งครูทหารและครูพลเรือน เข้ามาถ่ายทอดวิชาการด้านดนตรีให้แก่คนไทย หรือแม้แต่ในกรณีของทูนกระหม่อมบริพัตร ที่ไปศึกษาวิชาการทหารก็ได้รับความรู้ดนตรีตะวันตกเข้ามาถ่ายทอดเช่นกัน ความรู้ดนตรีตะวันตกในช่วงนี้จึงเป็นการรับวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกผ่านการทหารที่ชัดเจน และถูกถ่ายทอดจนเกิดผู้มีความรู้ด้านดนตรีตะวันตกในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทำให้งานด้านดนตรีตะวันตกสามารถแพร่ขยายเข้าสู่สังคมไทย และถูกปรับปรุงให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยอย่างต่อเนื่อง

บทบาทของแตรวงจากการทหาร ที่แพร่เข้าสู่สังคมไทยจนก่อให้เกิดการแพร่ขยายวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกในวิถีชีวิตชาวไทย ทั้งในลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีตะวันตก รูปแบบเพลงดนตรีตะวันตก ตลอดจนถึงระเบียบวิธีการนำมาใช้ ได้ถูกปรับปรุงผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีไทยต่อๆ มา

การผสมผสานบทเพลงไทยแบบแผนกับเครื่องดนตรีตะวันตกประเภทเครื่องลม

เมื่อเครื่องดนตรีตะวันตกจากการทหาร ถูกนำมาใช้ในประเทศไทย นอกจากใช้บรรเลงเป็นแตรสัญญาณและเพลงเคารพ ยังถูกนำมาปรับใช้ในการบรรเลงลักษณะอื่น โดยนำบทเพลงไทยแบบแผนมาบรรเลง เกิดเป็นการผสมผสานเป็นวัฒนธรรมดนตรีแนวใหม่ในสมัยนั้น เป็นวิธีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกประเภทแตร ซึ่งมีสีสันของเสียงที่แตกต่างจากสีสันของเสียงเครื่องดนตรีไทย มาบรรเลงเพลงไทยแบบแผน จึงทำให้ชาวไทยได้ความรู้ที่แปลกแตกต่างแต่คุ้นเคย กล่าวคือ ได้ฟังเสียงเครื่องดนตรีที่แปลกไปจากเดิม แต่เป็นบทเพลงที่มี

ความคุ้นเคย เข้าใจรับรู้ได้อยู่แล้ว จึงทำให้เกิดอรรถรสในการฟังที่ผิดแผกไปจากเดิม เกิดเป็นวัฒนธรรมดนตรีแนวใหม่ ที่ได้รับความนิยมเรื่อยมา ในช่วงแรก แตรวงทหาร สันนิษฐานว่า การนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงเพลงไทยแบบแผน ยังไม่มีการแยกแนวประสานเสียงทั้งแบบตะวันตก และแบบไทย เพียงแต่เป็นการนำทำนองเพลงที่คุ้นเคยและจำได้ มาบรรเลงด้วยเครื่องเป่าตะวันตก และทุกเครื่องมือบรรเลงตามเหมือนกัน จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 การบรรเลงจึงเริ่มเป็นแบบแผนมากขึ้น โดยมีการใช้เครื่องประกอบจังหวะไทยเข้ามาบรรเลงร่วม ได้แก่ ฉิ่ง กรับ ฉาบกรอ กลองแขก ส่วนเครื่องเป่าตะวันตกก็บรรเลงทำนองตามกันไป จะมีแนวการบรรเลงแต่ละเครื่องมือแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

ในระยะต่อมา ผู้ที่ทำให้แตรวงทหาร มีการบรรเลงเพลงไทยแบบแผนได้อย่างถูกต้องตามแนวการบรรเลงเพลงไทยแบบแผน คือ ทูนกระหม่อมบริพัตร เมื่อพระองค์กลับมาจากประเทศเยอรมันในปีพ.ศ. 2446 ได้ทรงงานที่กระทรวงทหารเรือ ทรงสละเวลามาควบคุมการฝึกซ้อมและทรงพระนิพนธ์เพลงประทานให้ทหารเรือบรรเลง โดยทรงนำบทเพลงไทยแบบแผน มาแยกแนวการบรรเลงตามแบบเพลงไทยแบบแผน ทำให้แตรวงทหารสามารถบรรเลงเพลงไทยแบบแผนได้ถูกต้องตามหลักการประสานเสียงแบบไทย รวมทั้งจังหวะหน้าทับต่างๆ ด้วย บทเพลงที่พระองค์ทรงพระนิพนธ์ในลักษณะนี้มีมากมายเช่น เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เขมรพวง สามชั้น เขมรชมจันทร์ โหมโรงสะบัดสะบิ้ง สามชั้น ทยอยใน ทยอยนอก ครอบจักรวาล เถา เป็นต้น

ตัวอย่างที่ ๑ โน้ตเพลงไทยที่แยกเสียงประสานตามแบบแผนทูนกระหม่อมบริพัตรสุขุมพันธ์
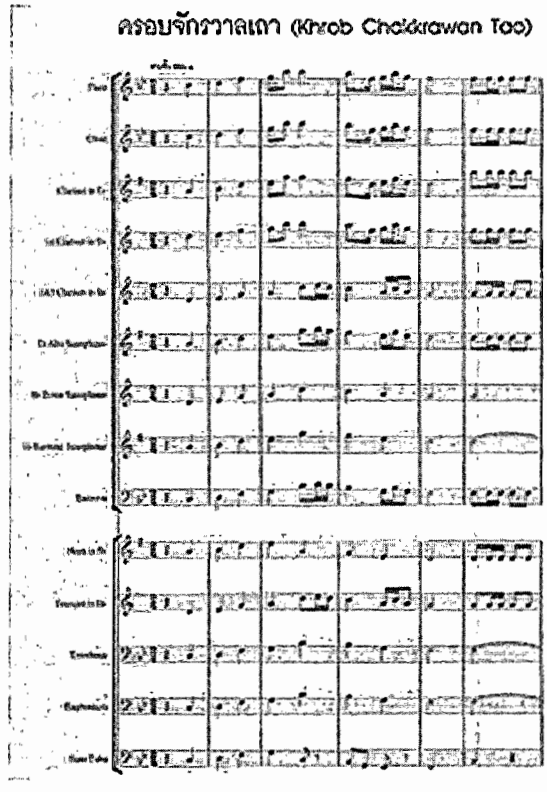
ที่มา: หนังสือโน้ตเพลง เทิดพระกียรติในวโรกาสครบรอบวันคล้ายวันประสูติ 120 ปี จอมพลเรือ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

แตรวงทหารนำรูปแบบเพลงและจังหวะ ตามแบบอย่างตะวันตกเข้ามาเผยแพร่เพลงที่มี

การทหารได้นำอิทธิพลตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ และส่งผลถึงองค์ประกอบของดนตรีตะวันตกในรูปแบบของเพลงดนตรี รูปแบบจังหวะ ได้เข้ามาเผยแพร่ในสังคมไทย ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบของเพลงดนตรีตามอย่างตะวันตก คือ

(1) รูปแบบเพลงดนตรีที่เป็นเพลงคำนับ

เพลงคำนับ เป็นรูปแบบเพลงดนตรีที่มาจากการทหารอย่างชัดเจน ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงแม้ว่าจะมีหลักฐานว่า รูปแบบเพลงคำนับที่สำคัญ เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 คือ เพลงบุหลันลอยเลื่อน ที่ใช้สำหรับบรรเลงรับรัชกาลที่ 2 เมื่อเสด็จออกว่าราชการ แต่ไม่ได้นำมาใช้อย่างเป็นทางการ รูปแบบที่เป็นเพลงคำนับที่มาจากการทหารอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยนำเพลง God Save the Queen มาใช้โดยกองทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง และใช้เรื่อยมา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนเพลงคำนับสำหรับพระมหากษัตริย์ด้วยเหตุผลทางการเมือง (ดังที่กล่าวมาแล้วในบทนำ)

นอกจากเพลงคำนับที่ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์แล้วนั้น ยังมีเพลงคำนับที่ใช้รับพระบรมวงศานุวงศ์ และเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีการต่างๆ ที่สำคัญ อันเกี่ยวเนื่องกับเพลงคำนับกับการทหาร คือ เพลงมหาชัย และเพลงมหาฤกษ์

บทเพลงมหาชัย ใช้สำหรับรับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อเสด็จออกงานในสถานที่ต่างๆ ส่วนเพลงมหาฤกษ์ เป็นเพลงพิธีการที่ใช้สำหรับงานต่างๆ เช่น การเปิดงาน การเฉลิมฉลอง เป็นต้น บทบาทสำคัญของเพลงคำนับจากกิจการทหาร ยังคงถูกใช้สืบมาในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง จากการผสมผสานทางวัฒนธรรมดนตรี

(2) รูปแบบเพลงพิธีกรรม

รูปแบบเพลงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทหาร มีผลสืบเนื่องมาจากการใช้แตรวงทหารบรรเลงเพลงไทยแบบแผน ซึ่งบทเพลงไทยแบบแผนมีเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง เมื่อแตรวงทหารนำบทเพลงไทยแบบแผนมาบรรเลง จึงสามารถเข้าร่วมบรรเลงในพิธีกรรมของไทยได้ เช่น งานเรียกขวัญนาค งานบวชนาค งานบุญในโอกาสต่างๆ แม้แต่งานอวมงคล งานศพ เป็นต้น

เนื่องจากวงแตรวงทหารมีความคล่องตัว สามารถจัดรูปแบบการบรรเลงได้ทั้งรูปแบบการนั่งบรรเลงและเดินบรรเลง ทำให้แตรวงทหารมีลักษณะที่โดดเด่นขึ้นทั้งในด้านบทเพลงแบบตะวันตก และแบบไทย รวมทั้งรูปแบบการใช้งานได้อย่างกว้างขวาง เช่น การเดินแหในพิธีศพของราชสำนัก ซึ่งนำบทเพลงไทยแบบแผนที่ใช้ในงานศพ มาบรรเลงโดยแตรวงทหาร สามารถจัดรูปแบบขบวนได้อย่างสวยงาม จากพระนิพนธ์ของทูนกระหม่อมบริพัตร นำเพลงโศกมาเรียบเรียงเสียงประสานในจังหวะสโลว์มาร์ช (Slows March) ตามแบบอย่างตะวันตกที่มีเพลงฟิวเดอรัล มาร์ช (Funeral March) ใช้สำหรับแห่ขบวนศพ

การใช้เพลงโศก ในรูปแบบจังหวะสโลว์มาร์ชแห่นำกระบวนศพ ใช้ครั้งแรกในการบรรเลงนำขบวนพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ จากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดรับสั่งให้ใช้เป็นเพลงนำศพได้ทุกระดับชั้น มาแต่ครั้งนั้น (พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง และพูนพิศ อมาตยกุล 2524, หน้าที่ 74) ซึ่งทูนกระหม่อมทรงนิพนธ์แยกเสียงประสาน เป็นสกอร์โน้ต (Score Note)

สำหรับเครื่องดนตรีต่างๆ อย่างเต็มที่ถึง 14 กลุ่ม หลังจากนั้นได้ทรงนิพนธ์เพิ่มเติมอีก โดยนำเพลงต้นเรื่องพญาโศก มาต่อเติมเพิ่มเข้าไปอีกท่อนหนึ่ง ทุกวันนี้เวลามีงานศพ เคลื่อนศพครั้งใด หรือประชุมเพลิง จะใช้เพลงโศกนี้เป็นประจำ หากมีแตรวงบรรเลงในงานนั้น ปรากฏว่าในต่างจังหวัดใช้บ่อยกว่าในกรุงเทพฯ

จึงเห็นได้ว่าแตรวงทหารเข้ามามีบทบาทในพิธีกรรมของสังคมไทย โดยอาศัยบทเพลง เป็นตัวเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประจำถิ่น กระทั่งคนไทยยอมรับและนำเข้ามาใช้อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในสังคม มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จนถึงปัจจุบันเราสามารถเห็นแตรวงในงานเรียกขวัญนาค การแห่นาคของชาวชนบท หรือแม้แต่การแห่ขบวนศพ และการบรรเลงแตรวงกับเพลงไทยแบบแผนในงานศพ ตามความนิยมของผู้ว่าจ้าง โดยส่วนใหญ่จะเป็นแตรวงชาวบ้าน ส่วนแตรวงทหารจะใช้เฉพาะในกิจการงานทหารเป็นหลัก

ตัวอย่างที่ ๒ โน้ตเพลงพระยาโศรก (สะกดชื่อตามโน้ตเพลงต้นฉบับ) ทางแตรวง ของทูนกระหม่อมบริพัตร
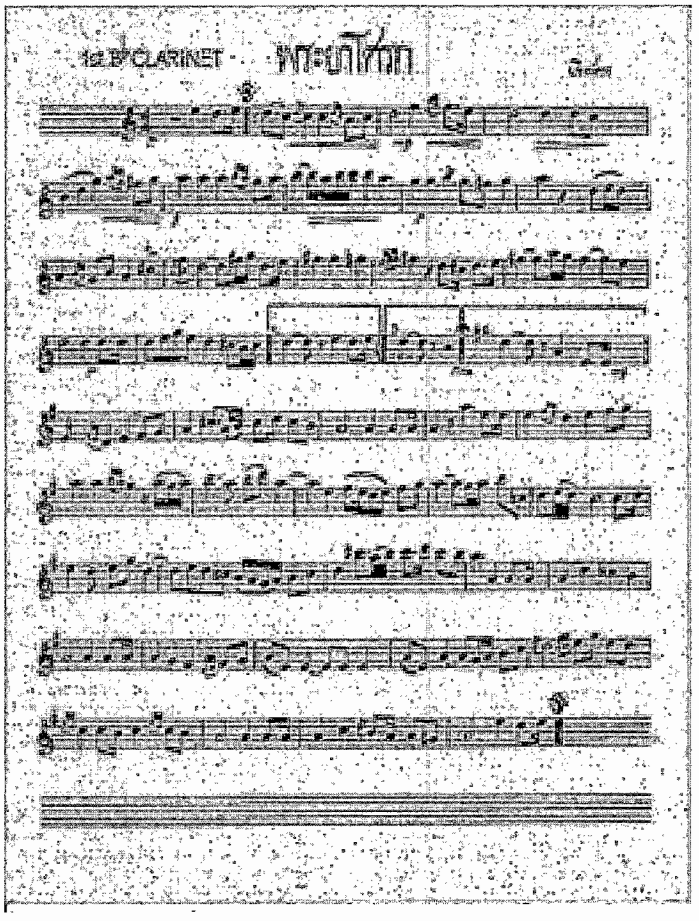
ที่มา: กองดุริยางค์ทหารเรือ

(3) รูปแบบเพลงมาร์ช

รูปแบบเพลงมาร์ช เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีแบบทหาร เพราะเพลงมาร์ช เป็นบทเพลงที่ใช้สำหรับเดินแถว มีลีลาของจังหวะที่กระฉับกระเฉง เป็นบทเพลงประเภทเพลงปลุกใจ ที่กระตุ้นอารมณ์ผู้ฟังให้เกิดความฮึกเหิม รูปแบบเพลงมาร์ชเข้ามาเผยแพร่พร้อมกิจการทหารที่ปรับปรุงตามแบบอย่างตะวันตก และการเจริญสัมพันธไมตรีของชาวตะวันตก ที่มักจะมีเรือรบที่ทำหน้าที่คุ้มกัน หรือนำคณะทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี เมื่อมาถึงประเทศไทยได้นำแตรวงทหารเข้ามาบรรเลงด้วย เช่นเดียวกับกรณีของครูฟุสโก ที่มาพร้อมกับเรือรบเทเนสซี่ ของชาวอเมริกัน และสังกัดในหมวดทหารแตร จนกระทั่งมารับราชการเป็นครูแตรในประเทศไทย

รูปแบบเพลงมาร์ช เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ผ่านการทหาร โดยมีรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการเดินแถว จากกิจการทหารสู่กิจกรรมต่างๆ ของสังคมไทย เช่นการเดินพาเหรดในเทศกาลต่างๆ หรือการเดินขบวนในกิจกรรมของมวลชนในสังคม เป็นต้น เพลงมาร์ชฝรั่งที่เข้ามาพร้อมกับเรือรบอเมริกัน คือ เพลง Marching to Gorgia (ไทยเรียกเพลง คุณหลวง) สำหรับเพลงมาร์ชที่เกิดในกรุงสยาม เกิดที่กองทัพเรือก่อนที่อื่น และได้มีการบันทึกแผ่นเสียง (Odeon ตราตึก หน้าสีน้ำตาล) ไว้ได้แก่ มาร์ชภาณุรังษี มาร์ชวชิราวุธ (มาร์ชพระนาม) มาร์ชจิระ มารช์ดำรง เพลงเหล่านี้ยังไม่ทราบว่าท่านผู้ใดเป็นคนแต่ง (พูนพิศ สยามสังคีต 2534)

เมื่อสังคมไทยรู้จักเพลงมาร์ชผ่านการทหาร ในเบื้องต้นจะได้ยินแต่เพลงมาร์ชของชาติตะวันตก เมื่อทูนกระหม่อมบริพัตร ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงมาร์ชในพระนามขึ้นก็เป็นที่พอใจ โดยเฉพาะนำเพลงที่ท่านแต่งไปบรรเลงหน้าโรงหนังเงียบชื่อว่าเพลง “มาร์ชบริพัตร” พระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้นในรูปแบบอย่างตะวันตก จากข้อเขียนของครูนารถ ถาวรบุตร ได้เล่าไว้ว่า *“เพลงมาร์ชบริพัตรนี้ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นโน้ตเพลงเลย จำได้แต่ทำนองและชื่อ เมื่อปี พ.ศ. 2462 ข้าพเจ้าอายุ 12 ขวบ สมัยนั้นเขาใช้แตรวงบรรเลงประกอบภาพยนตร์เงียบ มีคนเป่าแตร 5-6 คน แตรวงนี้จะมาบรรเลงนอกโรงเรียกว่า โหมโรง พอได้เวลาก็จะย้ายเข้าโรงเพื่อบรรเลงประกอบหนังเงียบ วงแตรจะนั่งเป่าอยู่ใกล้จอด้านซ้าย มีกระโจมไฟสลัวพอให้เห็นโน้ตได้ลางๆ พอจะเดากันได้ว่า เมื่อ 55 ปีที่แล้วมานั้นก็มีเพลงมาร์ชเหมือนกัน เรียกว่าพึ่งเริ่ม หลังจากนั้นก็ไม่มีผู้ใดแต่งสืบต่อจากทูลกระหม่อมฯ...”* (ใหญ่ นภายน 2542, หน้าที่ ๗๖-๗๘)

นอกจากนั้นครูนารถยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเพลงมาร์ช ที่ท่านได้ยิน เมื่อปีพ.ศ. 2462 แล้วนั้นจนกระทั่งปีพ.ศ. 2482 เป็นเวลาถึง 23 ปีเต็ม แม้จะมีคนไทยแต่งเพลงมาร์ชบ้าง แต่ประชาชนมิได้สนใจนัก ประชาชนเริ่มต้อนรับเพลงมาร์ช เมื่อครูนารถแต่ง เพลงมาร์ชกองทัพบก เพลงมาร์ชสยามานุสติ และเพลงมาร์ชพิทักษ์สันติราษฎร์ ครูนารถรู้สึกเสียดายที่คนไทยลืมเพลงมาร์ชบริพัตร ท่านจึงนึกทำนองเก่าที่จำได้มาเขียนเป็นโน้ตไว้ (พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง และ พูนพิศ อมาตยกุล 2524, หน้าที่ 70)

ตัวอย่างที่ ๓ โน้ตเพลงมาร์ชบริพัตรของทูนกระหม่อมบริพัตร จากการบันทึกโน้ต และเรียบเรียงให้สมบูรณ์ของครูนารถ ถาวรบุตร
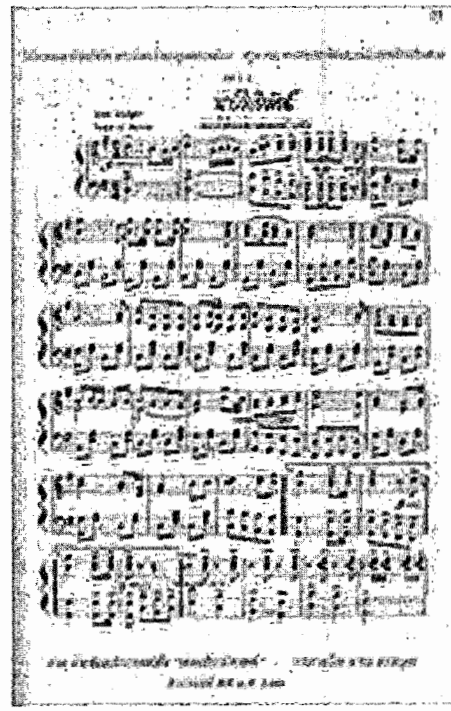
ที่มา: หนังสือทูลกระหม่อมบริพัตร กับการดนตรี

เมื่อเพลงมาร์ชเข้ามาเผยแพร่ และเป็นที่นิยมของคนในสังคม รูปแบบของเพลงมาร์ชจึงแพร่ขยายสู่วงราชการ สถานศึกษา หน่วยงานต่างๆ จึงมีเพลงมาร์ชประจำสถาบันของตนเอง และผู้ที่ได้รับสมญานามว่า “ราชาเพลงมาร์ช” คือ ครูนารถ ถาวรบุตร เพราะท่านได้แต่งเพลงมาร์ชให้กับสถาบันต่างๆ มากมาย นอกจากนั้น รูปแบบเพลงมาร์ช ยังแพร่กระจาย และได้รับความนิยมจนมีนักประพันธ์เพลงมากมาย ที่ประพันธ์เพลงในลักษณะนี้ออกมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบเพลงมาร์ชจากดนตรีทหาร ยังคงถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง และมีนักประพันธ์รุ่นใหม่ ที่ประพันธ์เพลงมาร์ชไทยออกมาให้ประชาชนได้รับฟัง จากค่านิยมว่า “เมื่อมีสถาบัน ก็ต้องมีการประพันธ์เพลงมาร์ชประจำสถาบัน” จึงเป็นเครื่องยืนยันถึงรูปแบบของเพลงมาร์ชที่แทรกซึมเข้าสู่สังคมไทยอย่างสมบูรณ์

จากแตรวงทหารสู่วัฒนธรรมดนตรีบันเทิง

นอกจากนั้น แตรวงทหารยังได้ถูกส่งไปประจำการตามหัวเมืองต่างๆ ในประเทศไทย ทำให้ประชาชนได้รู้จักแตรวงทหารอย่างแพร่หลาย จึงเกิดเป็น “แตรวงชาวบ้าน” โดยการถ่ายทอดความรู้จากทหารแตรที่ไปประจำการ จึงเกิดเป็นแตรวงชาวบ้านแพร่หลายไปตามที่ต่างๆ ในประเทศไทย เกิดเป็นวัฒนธรรมดนตรีประเภทแตรวง เข้าไปอยู่ในสังคมไทย ทั้งงานมงคล งานรื่นเริงสังสรรค์ หรือแม้แต่งานอวมงคล จะพบเห็นวงแตรวงเข้าไปมีส่วนร่วมในงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ด้วยวิธีการผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกัน แตรวงทั้งในแบบทหาร และชาวบ้าน จึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ที่มีเฉพาะในประเทศไทย

แตรวงทหารนำเพลงไทยแบบแผนมาบรรเลง ทำให้อิทธิพลดนตรีตะวันตก ในรูปแบบใหม่ได้แพร่กระจายเข้าสู่สังคมไทยอย่างกว้างขวาง เกิดเป็นวัฒนธรรมดนตรีของไทยรูปแบบใหม่ขยายวงกว้างออกไปในส่วนภูมิภาคจากกิจการทหารที่แพร่ขยายออกไปตามหัวเมืองต่างๆ ทำให้เกิดแตรวงทหารในส่วนภูมิภาค และส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดสู่สังคมไทย กลายเป็น “**แตรวงชาวบ้าน**” ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูแตรทหาร เมื่อแตรวงชาวบ้านเกิดขึ้นในวัฒนธรรมดนตรีของไทย ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถรับชม รับฟังดนตรีประเภทนี้ได้ง่ายขึ้น บทบาทของแตรวงจึงแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีต่างๆ ของสังคมไทย เช่น งานบวชนาค งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า เป็นต้น

ตัวอย่างที่ *การแห่ขบวนบวชนาคของชาวบ้านพานทองในอดีต*

เมื่อแตรวงชาวบ้านขยายความนิยมสู่ภูมิภาค ทำให้แตรวงชาวบ้านมีบทบาทในการบันเทิงของวัฒนธรรมดนตรีของไทย จึงทำให้สามารถแบ่งลักษณะบทบาทของแตรวงต่อวิถีชีวิตของประชาชนได้ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) <u>บทบาทการเดินบรรเลงประกอบขบวนแห่</u>

การเดินบรรเลงประกอบขบวนแห่ที่แตรวงถูกว่าจ้าง โดยได้รับความนิยมมากที่สุด คือ “ประเพณีงานบวชนาค” โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเตินนำขบวนแห่นาคเข้าโบสถ์เป็นช่วงที่ผู้คนในชุมชนนั้น ได้รับความบันเทิง ยิ่งขบวนแห่มีคนมาก โดยเฉพาะนางรำในแถวหน้าขบวน *(นางรำในที่นี้คือ ผู้ที่มาร่วมงาน จะมารำนำหน้าขบวนแตรวง ไม่ได้ถูกว่าจ้างมารำ)* ก็จะทำให้ขบวนแห่มีความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา เจ้าภาพงานจึงพิถีพิถันเลือกวงแตรวงที่มีความสามารถบรรเลงเพลงได้หลากหลาย เพื่อให้ผู้มาร่วมงานมาช่วยกันรำแห่ขบวนนาค และอีกช่วงคือ การแห่นาครอบโบสถ์ ถือเป็นช่วงสุดท้ายของงานแตรวง โดยจะนำขบวนนาคแห่รอบโบสถ์จากซ้ายวนไปทางขวาสามรอบ โดยบทเพลงที่ใช้ในช่วงแรกจะเป็นเพลงไทยแบบแผน และตามด้วยบทเพลงลูกทุ่ง ปิดท้ายในรอบที่สามถือเป็นการเสร็จหน้าที่ของแตรวง จากงานวิจัยวัฒนธรรมแตรวงชาวบ้านอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี (รณชัย รัตนเศรษฐ ๒๕๕๖) ได้ศึกษาแตรวงในพื้นที่และมีตัวอย่างที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ นายธวัช คงคำ ได้เล่าว่า

"งานแตรส่วนใหญ่จะเป็นงานแห่นาค ถ้าเป็นขบวนใหญ่ๆ ผมก็ต้องไปตามพรรคพวกมาช่วยกัน เพราะบางทีเดินแค่ สองสาม กิโล ใช้เวลาสามชั่วโมงยังไม่ถึงเลย เราก็เป่าไม่หยุด นางรำก็รำกันไม่ยอมเดินเลย บางงานนางรำตั้ง ห้าถึงหกสิบคน ขอกันแต่เพลงลูกทุ่งมันส์ๆ ก็เล่นไปให้เค้า ถ้าเป็นงานลักษณะอย่างนี้ผมก็จะใช้รถเข็น เหมือนรถเข็นน้ำตามบ้านนอกทั่วไปแหละครับ แต่ทำพื้นหน่อยแล้วเอากลองชุดใส่เพื่อตีประกอบจังหวะ เพราะเป็นเพลงลูกทุ่งต้องใส่จังหวะให้มันส์ๆ ไว้ก่อน เจ้าภาพก็พอใจ บอกกันปากต่อปาก ผมก็ได้งานเยอะ..."

งานในลักษณะที่นายธวัชได้ให้สัมภาษณ์ ถือเป็นค่านิยมที่คนในชุมชนสืบทอดกันมา ในช่วงเดือนงานบวชนาคตามชนบท (งานจะหมดช่วงเข้าพรรษา เพราะจะไม่มีการบวชพระใหม่) แตรวงจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้โดยกลายเป็นค่านิยมในสังคมไปแล้ว เมื่อมีงานแห่นาคเจ้าภาพจึงจำเป็นต้องว่าจ้างหาแตรวงมาร่วมงาน เปรียบเสมือนสัญลักษณ์อีกแบบหนึ่งในงานบวชนาคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นแตรวงจะเป็นงานเดินแห่ขบวนของประเพณีต่างๆ เช่น งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา งานประเพณีแห่ขบวนเพื่อสรงน้ำพระและขบวนนางสงกรานต์ เป็นต้น งานประเภทนี้จะมีเพียงปีละครั้งในแต่ละประเพณี จากข้อมูลคณะแตรวงเป็นบางวงที่ได้ไป เช่น คณะแตรวงของนายธวัช คงคำ ที่ได้ไปร่วมแห่ในงานประเพณีต่างๆ แต่ไม่ได้ไปทุกครั้ง แล้วแต่เทศบาลจะมาจ้างวงไหนให้ไปร่วมขบวนแห่ ส่วนงานอีกประเภทหนึ่งที่มีเจ้าภาพมาติดต่อให้ไปคือ งานศพ ในช่วงที่จำเป็นต้องใช้แตรวงเพื่อมานำขบวนศพ คือในช่วงแห่ศพขึ้นเมรุเพื่อรอเวลาการฌาปนกิจตามแบบพิธีกรรมของศาสนาพุทธ โดยให้เคลื่อนขบวนศพวนจากขวาไปซ้าย บทเพลงที่แตรวงใช้จะเป็นเพลงที่นำมาจากบทเพลงไทยแบบแผน ได้แก่ เพลงธรณีกันแสง เพลงพญาโศก หรือบางวงก็จะนำเพลงมาร์ชทหารเรือมาใช้ประกอบด้วย อีกหนึ่งตัวอย่างจากงานวิจัยวัฒนธรรมแตรวงชาวบ้านอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี (รณชัย รัตนเศรษฐ ๒๕๕๖) ได้สัมภาษณ์นางสมคิด เรืองเดช ได้เล่าว่า

"ถ้ามีงานศพเค้าก็จะมาตามไปงาน ส่วนใหญ่ก็จะใช้แตรวงแห่ตอนเคลื่อนศพ ก่อนเคลื่อนศพก็มีบรรเลงเพลงไทยเดิมบ้าง ผสมกับเพลงลูกทุ่งช้าๆ ถ้าต้องรอนาน พอตอนเคลื่อนศพก็จะใช้ เพลงธรณีกันแสง เพลงพญาโศก เดินแห่รอบเมรุสามรอบ พอตอนเคลื่อนศพขึ้นเมรุก็ใช้เพลงมาร์ชทหารเรือ..."

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า แตรวงก็ยังคงเข้าไปมีบทบาทกับวิถีชีวิตในชุมชนอยู่ ชาวบ้านยังคงนิยมใช้แตรวงในช่วงต่างๆ ซึ่งในหลายๆ พื้นที่แทบจะไม่มีการใช้แตรวงในการแห่ศพแล้ว จากข้อมูลตัวอย่างการใช้แตรวงในลักษณะการเดินบรรเลงประกอบขบวนแห่ก็ยังคงมีบทบาทในวิถีชีวิตของคนในอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) <u>การนั่งบรรเลงประกอบพิธีกรรม และงานบันเทิง</u>

การปรับเปลี่ยนจากการเดินบรรเลงมาใช้ในการนั่งบรรเลง ซึ่งสามารถนำมาใช้งานได้หลากหลายงาน ในพิธีกรรมในที่นี้หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการทำพิธีทางสงฆ์ตามความเชื่อของศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยพื้นฐานของงานพิธีกรรมในสมัยก่อน จะใช้วงปี่พาทย์ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม เช่น บรรเลงช่วงที่พระมาถึงงานและบรรเลงส่งช่วงที่พระกลับ บรรเลงช่วงพระฉัน เป็นต้น นอกจากนั้นก่อนการแห่นาคในวันรุ่งขึ้น ช่วงบ่ายหรือเย็นจะมีพิธีการที่เรียกว่า "การเรียกขวัญนาค" เมื่อหมอขวัญนาคขับกลอนสอนนาคถึงเรื่องบุญคุณของบิดามารดา ตลอดจนเรื่องในชีวิตต่างๆ ในแต่ละช่วงก็จะมีวงดนตรีบรรเลงรับเป็นช่วงๆ ไป

ในพิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด เมื่อมีแตรวงเกิดขึ้นในพื้นที่อิทธิพลของแตรวงได้เข้าไปมีส่วนร่วมและทำหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ได้เหมือนการใช้วงปี่พาทย์บรรเลงในสมัยก่อน ดังตัวอย่างงานวิจัยฯ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจจาก นายธวัช คงคำ ได้เล่าเกี่ยวกับการใช้แตรวงในการนั่งบรรเลงไว้ว่า

"วงแตรวงของผมสามารถเล่นเพลงไทยเดิมแบบวงปี่พาทย์ได้ เพราะถ้าเจ้าภาพจ้างผมไปงานบวช ส่วนใหญ่ก็จะจ้างสองวัน วันแรกก็ไปวัดช่วงบ่ายๆ เพื่อไปรอนาคอาบน้ำโกนผม และแห่กลับมาที่บ้าน พอถึงบ้านก็เริ่มตั้งวงบรรเลงเพลงไทยแบบแผนผสมเพลงลูกทุ่งบ้าง พอตอนเย็นหมอทำขวัญนาคมาก็จะเริ่มทำพิธีเรียกขวัญนาค หมอขวัญเค้าร้องสอนนางเรื่องอะไรผมก็จะพยายามหาเพลงให้เข้ากับคำสอนเค้า เช่น ถ้าพูดเรื่องบุญคุณพ่อแม่ เมื่อร้องสอนจบผมก็จะรับด้วยเพลงค่าน้ำนม ไปเรื่อยๆ อย่างนี้จนเสร็จพิธี ตกค่ำผมก็ตั้งวงบรรเลงประเภทเพลงลูกทุ่งเพื่อให้แขกมาร่วมงานได้มีเพลงฟังในช่วงฉลองขวัญนาค ดึกหน่อยก็เลิก พอเช้ามีพิธีสงฆ์ผมก็บรรเลงเพลงรับ ช่วงจุดธูปเทียนก็บรรเลงสาธุการ ถ้าพระฉันที่บ้านก็บรรเลงในช่วงพระฉัน จนพระให้พรและกลับก็จะบรรเลงส่งพระ เสร็จแล้วก็เริ่มตั้งขบวนแห่ เพื่อแห่นาคไปวัดต่อไป..."

จากคำสัมภาษณ์ของนายธวัช จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดแตรวงขึ้นในพื้นที่ แตรวงเริ่มเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ยุคสมัยและค่านิยมเป็นสิ่งผลักดันให้แตรวงเข้ามามีส่วนรับใช้ในสังคม นอกจากนั้นค่านิยมทางวัฒนธรรมการบันเทิงก็ถูกงานด้านแตรวงเข้ามีส่วนร่วม เนื่องจากแตรวงสามารถนำมาจัดวงให้เป็นการบรรเลงแบบนั่งบรรเลงได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือ รูปแบบบทเพลงที่แตรวงสามารถบรรเลงได้ทำให้ได้รับความนิยมสูงขึ้น ซึ่งในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เพลงลูกทุ่งได้ถือกำเนิดขึ้นมาอย่างเต็มตัว และแพร่ขยายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคเช่นกัน เกิดเป็นความนิยมในกลุ่มคนแพร่ขยายเป็นที่นิยม บทเพลงเหล่านี้ที่คณะแตรวงสามารถนำมาบรรเลงให้ความสุขแก่ผู้ฟังได้จึงเป็นข้อได้เปรียบอย่างยิ่ง จึงมีการจ้างวงแตรวงมาบรรเลงเพลงและมีนักร้องประกอบทำให้เกิดความสนุกสนาน

นอกจากนั้นยังมีการนำไปผสมผสานกับงานพิธีกรรมของชนชาติอื่นด้วยเช่น งานพิธี "กงเต็ก" ของชาวจีนดังตัวอย่างที่นายธวัช ได้เล่าเพิ่มเติมไว้ว่า

"งานศพทั่วไปที่ต้องไปแห่ศพรอบเมรุผมก็ไปบางช่วงก็มีงานเยอะ บางช่วงก็แทบไม่มีเลย แต่มีเจ้าภาพบางรายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ก็จ้างผมไปเป่าประกอบพิธีทำกงเต็กผมก็ไป เนื้อหาพิธี คำสวด คำร้อง ผมไม่ทราบความหมายหรอก เพียงแต่พอจบพิธีในแต่ละช่วงเค้าก็จะให้เราเล่นเพลงไปช่วงหนึ่ง และก็ทำพิธีต่อสลับกันไปอย่างนั้น เดี๋ยวนี้ไม่มีคนไทยเชื้อสายจีนที่ทำพิธีนี้กันมากนัก ก็เริ่มเลือนรางไม่มีคนจ้างไปทำประกอบพิธีแบบนี้แล้ว"

บทบาทของแตรวงในรูปแบบการนั่งบรรเลงนั้น สามารถทำหน้าที่ครอบคลุมความต้องการของคนในวิถีชุมชนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ มีคณะแตรวงเกิดขึ้นมากมายหลายคณะ ทำหน้าที่รับใช้ชุมชน มีผู้คนในชุมชนหันมาหัดแตรวงเพื่อใช้ประกอบเป็นอาชีพเสริมมากขึ้น แต่ในช่วงต่อๆ มาวัฒนธรรมความบันเทิงของสังคมเปลี่ยนไปจึงทำให้จำนวนคณะแตรวงลดน้อยลงไปตามกาลเวลา

บทสรุป

จากบทบาทแตรวงจากการทหาร ส่งผลให้สังคมไทยในงานด้านดนตรีถูกพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดขึ้นกับคนทุกระดับชั้นในประเทศไทย งานด้านดนตรีผสมผสานในวัฒนธรรมดนตรีของไทย ได้แทรกซึมเข้าไปในวิถีการดำเนินชีวิต ตามจารีตประเพณีของประชาชน ดนตรีจากการทหารได้เข้าไปร่วมทำหน้าที่ ให้การดนตรีของประเทศพัฒนาขึ้น โดยวิธีการผสมผสานทางวัฒนธรรมดนตรี โดยเฉพาะรูปแบบดนตรีแตรวงทหาร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของดนตรีทหาร ถูกนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับระเบียบวัฒนธรรม จารีตประเพณีของวัฒนธรรมไทยได้อย่างกลมกลืน จนทำให้บทบาทของแตรวงจากการทหารมีผลทำให้วัฒนธรรมดนตรีของไทย เกิดความหลากหลาย มีการสืบทอด พัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และใช้งานมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

นายวรการบัญชา, พันเอก. 2547. ตำนานทหารมหาดเล็ก (คัดจากต้นฉบับ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรีนแมคพาย.

พูนพิศ อมาตยกุล. 2543. พลังการเมือง กับการก่อกำเนิดบทเพลงสำคัญ และผลต่อศิลปะดนตรีของชาติ. กรุงเทพฯ: (เอกสารอัดสำเนา)

_____ . 2551. จดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล เล่ม 1และ2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

_____ . 2552. เพลงดนตรี: จากสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ถึง พระยาอนุมานราชธน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

_____ . 2552. เพลงดนตรี และนาฏศิลป์ จากสาส์นสมเด็จ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

_____ . 2534. สยามสังคีต. ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

พูนพิศ อมาตยกุล และเสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. 2550. กัปตัน เอ็ม ฟุสก์ ครูแตรทหารมะรีน สมัยรัชกาลที่ 5 ข้อมูลค้นพบใหม่ ในปีพ.ศ. 2550. เพลงดนตรี ปีที่ 13 (ฉบับที่ 1): 23-34.

สุกรี เจริญสุข.2530. 99 ปี เพลงสรรเสริญพระบารมี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

_____ . 2539. แตรและแตรวงของชาวสยาม. กรุงเทพฯ: Dr.Sax.

_____ . 2540. เพลงชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: Dr.Sax.

รณชัย รัตนเศรษฐ. ๒๕๕๖. วัฒนธรรมแตรวงชาวบ้าน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. โครงการวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ ในชุดโครงการวิจัย “วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในชลบุรี”, มหาวิทยาลัยบูรพา.

_____ . ๒๕๕๕. อิทธิพลตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการในวัฒนธรรมดนตรีของไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์, มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริรัตนบุษบง, พระองค์เจ้า, พระเจ้าวรวงศ์เธอ และ พูนพิศ อมาตยกุล. 2524. ทูลกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี. กรุงเทพฯ: บริษัทจันวาณิชย์ จำกัด.

ใหญ่ นภายน . 2542. จากแตรวงโรงหนังไปสู่วงแจ๊ส. วารสารไทย ปีที่ 20 (ฉบับที่ 72): 76-87.

_____ . 2547. โรงหนัง โรงละคร ย้อนยุคกึ่งศตวรรษ. วารสารไทย ปีที่ 25 (ฉบับที่ 92) : 50-67.